

แนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าย้อมดินถิ่นครูบาสู่เศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาบ้านผา
หนาม ตำบลป่าไผ่ อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน

Guidelines for Community Enterprise Development of Clay Dyed Fabric in Khruba's Territory into A Community Economy: A Case Study of Ban Pha Nam, Pa Phai Subdistrict, Li District, Lamphun Province.

อัมพร เลิศหัตถวิทย์¹

ศุภการ สิริไพศาล²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการทำผ้าย้อมดินถิ่นครูบาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2) สร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการพัฒนาเทคนิคการย้อมผ้าของชาวบ้านจากเดิมให้มีคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและ 3) ศึกษาผลต่อเศรษฐกิจชุมชนในเรื่องเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ลดหนี้สิน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ปฏิบัติงานภาคสนามด้วยการ ลงมือทำร่วมกับคนในชุมชน และการสัมภาษณ์เชิงลึก และการปฏิบัติงานภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลประกอบการตัดสินใจให้เกิดแนวทางใหม่ในการดำเนินงาน ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนได้บริหารจัดการทรัพยากรและวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างรู้ค่า ผลประกอบการของกลุ่มจัดเป็นสวัสดิการของสมาชิกกลุ่ม รวมตัวกันเพื่อสร้างผลประกอบการที่สามารถสร้างรายได้เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง มีการจ้างงานในชุมชนให้ผลิตชิ้นงานให้กับกลุ่ม ทำให้สมาชิกกลุ่มมีงานทำ มีรายได้เพิ่มจากเดิม การใช้แผนกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการสร้างวินัยทางการเงิน จากการเพิ่มรายได้ ลดค่าใช้จ่าย และจัดการหนี้อย่างมีระบบ ซึ่งจะช่วยให้แต่ละบุคคลมีภูมิคุ้มกันทางการเงินที่ดีขึ้น แนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอนาคต มีการวางแผนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน และกระบวนการที่เป็นระบบ โดยให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาส่งเสริม สนับสนุนข้อมูล สร้างโอกาส และมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน, ผ้าย้อมดินถิ่นครูบา, เศรษฐกิจชุมชน

¹ นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นบูรณาการ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

² รองศาสตราจารย์ ดร.หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นบูรณาการ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ABSTRACT

This study aimed to 1) study the development of the local soil-dyed cloth production from the past to the present, 2) create the participation of members in developing the villagers' cloth dyeing techniques from the past to the present to have quality and community product standards, and 3) study the effects on the community economy in terms of increasing income, reducing expenses, and reducing debt, using participatory action research, fieldwork by working with people in the community, in-depth interviews, and fieldwork, analyzing data to support decision-making to create new approaches to operations. The results of the study found that the community managed and managed the resources and raw materials in the community to be of value. The group's performance is considered a welfare for group members, joining together to create performance that can generate income to lead to self-reliance. There is employment in the community to produce products for the group, allowing group members to have jobs and additional income from the original. The use of a strategic plan that focuses on creating financial discipline from increasing income, reducing expenses, and systematic debt management will help each person have better financial immunity. The guidelines for the development of community enterprise groups in the future are to plan the development of community enterprises creatively, as a change with structure and pattern, and a systematic process, allowing group members to participate in every step. There are government agencies that come to promote, support information, create opportunities, and participate in solving community problems.

Keywords: Community Enterprise Development, Clay Dyed Fabric in Khruba's Territory, Community Economy

บทนำ

ชุมชนบ้านผาหนามเป็นชุมชนที่สงบสุข เนื่องจากมีครูบาเจ้าอาภิชัยชาวปี เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและร้อยรัดผู้คนในชุมชน โดยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สันโดษและพอเพียง ปฏิบัติตนอยู่ในหลักธรรมคำสอนของครูบาเจ้าอาภิชัยชาวปี ผู้เป็นศิษย์เอกของครูบาเจ้าศรีวิชัย จนกลายเป็นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชุมชน การนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างคุณประโยชน์ใช้สอยด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นความงดงามทางวัฒนธรรมที่ควรอนุรักษ์ และสืบสานต่อยอดให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนซึ่งมีทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ให้กับชุมชนมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา โดยนำภูมิปัญญาของคนในชุมชนมาพัฒนา ตัดแปลง ต่อยอด สร้างสรรค์ ให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้นมาได้

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ที่มาจากภูมิปัญญาได้รับความสนใจจากผู้บริโภคทั้งตลาดภายในและนอกประเทศเป็นจำนวนมาก จนทำให้ผู้ประกอบการมีอาชีพหลายราย เข้ามาแข่งขันในตลาดท้องถิ่นมากขึ้น โดยมุ่งเน้นกระบวนการผลิต สินค้าในท้องถิ่นให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นและสามารถตอบโจทย์ของผู้บริโภคได้ในทิศทางที่ดีทำให้ผู้ประกอบการในชุมชน หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางรายหันมาให้ความสนใจแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ดีและมีมาตรฐานที่จะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์รวมไปจนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ด้วยปัญหาที่พบได้คือ ยังไม่มีการแก้ไขปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอหรือรูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคและท้องตลาด การออกแบบกระบวนการผลิตและทัศนคติที่ดีของชุมชนจึงเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชน เนื่องจากจุดเริ่มต้น คนที่พอมีพอกิน หรือคนที่มีความสามารถช่วยเหลือครอบครัวได้ จะไม่มาสนใจงานประเภทนี้ คนที่สนใจก็คือกลุ่มเปราะบาง ผู้มีรายได้น้อย ไม่มีที่ดินทำกิน เป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาสต่างๆ ซึ่งการพัฒนาคนที่มีครบสมบูรณ์ก็ว่ายากแล้ว การพัฒนากลุ่มเปราะบางแบบนี้ยากยิ่งกว่า เพราะต้องใส่ใจทุกเรื่อง ให้เขาได้มีเวทีของตัวเอง ให้รู้ว่าเขามีความถนัดด้านใด เมื่อพัฒนาที่งานขึ้นมาแล้ว ต้องหาความรู้ใหม่เพื่อมาเติมเต็ม และเชื่อมโยงเครือข่ายพันธมิตรภายนอก

อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ทักษะต่างๆ ผ่านการลงมือทำ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการทางธุรกิจ โดยการนำวัตถุดิบหรือทรัพยากรในชุมชนมาใช้ หยิบยกเอางานหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เชื่อมโยงกับประเพณีวัฒนธรรมมาใช้กระตุ้นการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชน นับว่ามีความสำคัญ จึงมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าย้อมดินถิ่นครูบาบ้านผาหนามขึ้นตั้งอยู่ที่วัดพระพุทธรูปผาหนาม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน มีจุดเริ่มต้นมาจากโครงการพลังปัญญา ได้นำความรู้มาพัฒนาศูนย์เรียนรู้งานหัตถกรรม โครงการพลังชุมชนกับ SCG จากการเรียนรู้ พบว่า โครงการพลังชุมชน สอนให้เราเห็นคุณค่าในตัวเอง คุณค่าในตัวเองก็มาจากการที่เราได้ทำสิ่งที่เรารักและเราถนัด พอเรารู้จักคุณค่าในตัวเอง เรารักในงานที่เราทำ เราก็มีความสุขและทำมันได้เต็มที่ สร้างรายได้ให้ครอบครัวด้วยสิ่งที่เรามี และสามารถพัฒนาต่อยอดแบ่งปันความรู้ให้คนในชุมชนที่ว่างงานและกลุ่มเปราะบาง เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ ทำงานฝีมือให้มีรายได้ มีงานทำ พึ่งพาตัวเอง จึงร่วมกันก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้สร้างอาชีพ เพื่อสร้างงานให้คนในชุมชน มีทีมงานผู้นำจิตอาสาที่สละเวลาส่วนตัวมาทำงานร่วมกัน โดยจะมีการประชุมกันเดือนละ ครั้ง แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งการประสานงานและการรับรองเอกสารจากลูกค้า รวมถึงแบ่งหน้าที่กันเป็นครูอาสาสมัครพื้นที่สอนสมาชิกชาวบ้าน กลุ่มเปราะบาง มุ่งลดความเหลื่อมล้ำสังคมด้วยนโยบาย ESG 4 Plus ส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง และมีความรู้คู่คุณธรรมตามคำสอนของรัชกาลที่ 9 โครงการพลังชุมชน อบรมสร้างอาชีพ แปรรูปผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่า หัตถกรรมบำบัดจิตใจให้คิดบวก ใจผ่องพองเพียงจิตอาสา หัวใจผู้ชีวิตด้วยปัญญา ครอบครัวพอก้าวข้ามความท้อใจ

ทั้งนี้ชุมชนบ้านผาหนาม ตำบลป่าไผ่ อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน มีภูมิปัญญาที่สำคัญคือการย้อมผ้าด้วยดินที่สืบทอดกันมายาวนานกว่า 80 ปี โดยใช้วัตถุดิบคือ ดินขาวปลวก ดินหน้าดิน และดินที่ขุดลึกลงไปประมาณ 1.00 เมตร ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน สีและกลิ่นของดินที่มีเสน่ห์ สีที่มีความคล้ายสีของผ้าที่ใช้ห่มพระพุทธรูป คล้ายผ้านุ่มห่ม จีวร

ชาวบ้านจึงเกิดศรัทธาและเชื่อว่าไม่ใช่ความบังเอิญ ประกอบกับความนุ่มของเนื้อผ้าฝ้ายที่มาจากธรรมชาติ สีของดินที่มีความละมุน ไม่ระคายเคืองผิวกาย และกลิ่นของดินที่ติดเนื้อผ้า จะมีกลิ่นหอมไอนิน สัมผัสได้ถึงกลิ่นดินธรรมชาติ หันที่ที่สวมใส่ ผู้วิจัยจึงมุ่งสนใจที่จะศึกษาความสำคัญในการพัฒนาผ้าย้อมดินถิ่นครุบา และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นเอกลักษณ์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาให้ทันสมัย รวมถึงการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าย้อมดินถิ่นครุบาบ้านผาหนามที่ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจชุมชน ให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการทำผ้าย้อมดินถิ่นครุบาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการพัฒนาเทคนิคการย้อมผ้าของชาวบ้านจากเดิมให้มีคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
3. เพื่อศึกษาผลต่อเศรษฐกิจชุมชนในเรื่องเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ลดหนี้สิน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยออกแบบโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เป็นการศึกษาข้อมูลเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และจากบุคคลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยต้องการศึกษาวิเคราะห์ถึงข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน สถานการณ์ที่เป็นไปในปัจจุบัน การปฏิบัติงานภาคสนามลงมือทำร่วมกับคนในชุมชน และใช้การสัมภาษณ์ พูดคุยในฐานะญาติมิตร ลูกหลาน ในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน การพัฒนาผ้าย้อมดินถิ่นครุบาตั้งแต่ อดีต ถึง ปัจจุบัน รูปแบบวิธีการผลิต การแปรรูป ปัญหาและสาเหตุ ของการผลิต การแปรรูป การตลาด การบริหารจัดการ แนวทางการพัฒนา ด้วยตนเอง ด้วยกลุ่ม ด้วยการสนับสนุนของหน่วยงานภายนอก นวัตกรรมการผลิต และการแปรรูป จากภูมิปัญญาชาวบ้านผาหนาม การค้นพบสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ของชุมชนในอนาคต ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาและตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะครอบคลุมประเด็นที่สำคัญและมีรายละเอียดซึ่งเป็นผลโดยตรงจากประสบการณ์ของผู้สัมภาษณ์ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการปฏิบัติงานภาคสนาม

สถานที่ดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาพื้นที่ชุมชนบ้านผาหนาม ตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นพื้นที่โดดเด่นในภูมิปัญญาของชาวบ้านผาหนามโดยการนำผ้ามาย้อมดินให้เกิดสีตามธรรมชาติและมีความคงทน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. กลุ่มสมาชิกที่เข้าร่วมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนบ้านงานฝีมือ บ้านผาหนาม ตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักและร่วมในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 20 ราย
2. ตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่กองพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลป่าไผ่ จำนวน 2 คน ตัวแทนสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลี้ จำนวน 2 คน และตัวแทนศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย กศน. อำเภอลี้ จำนวน 1 คน รวม 10 คน

การสร้างเครื่องมือวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารงานวิจัย ตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และสืบค้นข้อมูลทางเว็บไซต์ บทความ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาหรือมีแนวคิดเกี่ยวข้องกับงานวิจัย จากนั้นนำมาสังเคราะห์จัดหมวดหมู่ เพื่อเชื่อมโยงสู่การวิเคราะห์ผลการวิจัย
2. การศึกษาภาคสนาม (Field Study) เป็นการเข้าไปศึกษาข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวของผู้วิจัยเอง โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าร่วมในการสนทนา ในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันสถานการณ์ที่เป็นไปในปัจจุบัน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ในการส่งเสริมให้เกิดแนวทางใหม่ในการดำเนินงาน ด้วยการจดบันทึกสถานการณ์และพฤติกรรมของบุคคลเพื่อใช้เป็นข้อมูลควบคู่ไปกับวิธีการอื่นๆ
3. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) โดยผู้วิจัยเลือกวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อหาคำตอบจากความแตกต่างด้านความคิดเห็น โดยผู้วิจัยแบ่งสถานะของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนสู่ระบบการผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 2 กลุ่ม รวม 30 ราย
4. การจัดเวทีอภิปรายกลุ่มย่อย (Focus group discussion) โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักและร่วมในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 ราย เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นการวิจัยร่วมกัน ที่ทีมผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบในเบื้องต้น และนำเสนอต่อที่ประชุม เพื่อให้ที่ประชุมใช้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำรูปแบบร่วมพิจารณาเพื่อเพิ่มเติมเนื้อหา ปรับปรุง และแก้ไขรูปแบบที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ เพื่อให้การพัฒนารูปแบบมีความสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้ใน ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Approach) เป็นสำคัญ โดยผู้วิจัยพิจารณาความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลแต่ละประเภทจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ ข้อมูลที่มาจาก 1) ข้อมูลของเอกสารที่ค้นคว้าไว้ โดยการตรวจสอบความถูกต้องและน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลที่ได้คัดเลือกมา เพื่อจับใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและจดบันทึกแต่ละใจความที่ได้เสมือนว่าเอกสารแต่ละเล่มคือคำตอบของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย การตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) 2) ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการให้รหัสแบบนิรนัย (Deductive) ที่ได้เตรียมรหัสไว้ล่วงหน้า และประมวลประเภทของข้อมูล และคุณลักษณะ (Properties) ของข้อมูลเข้าด้วยกัน และเชื่อมโยงข้อมูลเหล่านั้น เลือกเฟ้นเป็นเหตุการณ์

ที่เป็นกุญแจสำคัญ และ 3) ข้อมูลการจัดสนทนากลุ่ม จากการขออนุญาตบันทึกข้อมูลการดำเนินการสนทนาให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการ ให้เกิดการอภิปรายครบถ้วนโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงโดยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยไม่ขึ้นคำตอบที่ต้องการให้เกิดข้อมูลในเครื่องบันทึกเสียงจะถูกถอดออกมาเป็นบทสนทนาเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการทำเครื่องหมายในข้อความสำคัญแล้ว มีการจัดหมวดหมู่ เช่น ที่ประชุมมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในเรื่องของการดำเนินชีวิตประจำวัน สถานการณ์ที่เป็นไปในปัจจุบัน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น และกระบวนการผลิต เป็นต้น และสังเคราะห์ผลการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลง และความเกี่ยวพันกันในประเด็นต่างๆ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย แล้วสรุปผลเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ที่มาของผ้าย้อมดินเกิดขึ้นจากการที่ชาวบ้านในสมัยก่อนไปร่วมกันขุดดินเพื่อสร้างวัดพระพุทธรูปพญาพนาหมาม ตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน และดินที่ขุดขึ้นมาได้เปราะเปื้อนสีน้ำตาลจนไม่สามารถชักออก จึงคิดกันว่าเมื่อดินที่ขุดขึ้นมาแล้วเปื้อนติดเสื้อผ้าเป็นเวลานาน จึงน่าจะนำเอาดินดังกล่าวมาย้อมผ้าฝ้ายที่ทอขึ้นมาเป็นสีขาวให้กลายเป็นสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลอ่อน ตั้งแต่นั้นมาชาวบ้านจึงพากันนำเสื้อผ้าที่เกิดจากการทอดกัณฑ์ผ้าสีขาวมาย้อมดินเพื่อให้เป็นสีน้ำตาลแล้วก็นำมาทอเป็นเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย โดยผ้าย้อมดินประเภทนี้ว่า “ผ้าย้อมอีกาง” โดยการกำเนิดขึ้นของผ้าย้อมดินในช่วงประมาณ 80 ปีที่ผ่านมา โดยมีกระบวนการตั้งแต่การปลูกฝ้ายที่นิยมปลูกกันตามหัวไร่ปลายนา ฝ้ายจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการนำมาทำเป็นเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ผ้านวม ย่อม ของใช้ในชีวิตประจำวัน ที่ทุกครอบครัวต้องมี ในปัจจุบัน การผลิตเส้นฝ้ายได้มีเครื่องมือปั่นฝ้ายหรือนวัตกรรมต่างๆ เข้ามาทดแทน ลดเวลาลงจากการใช้แรงงานมากถึง 3 เท่า เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้นกว่าเดิมถึง 90.41 เปอร์เซ็นต์ สามารถปั่นเส้นด้ายปานกลางเบอร์ 5NE ที่มีความยืดหยุ่นแข็งแรง ช่วยปั่นเส้นด้ายเบอร์ใหญ่ ซึ่งการใช้ดินเป็นสารย้อมสีแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดระหว่างธรรมชาติและศิลปะ ซึ่งเป็นวิธีการย้อมสีสิ่งทอที่มีเอกลักษณ์ที่พัฒนาต่อยอดมาจากภูมิปัญญา และได้จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีสมาชิกกลุ่มประกอบด้วยเป็นคนในชุมชนที่สนใจ ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน มาร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่มโดยใช้ชื่อ ผ้าย้อมดินถิ่นครุบา เนื่องจากความเป็นดินแดนแห่งความศรัทธาในพระสงฆ์อันเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนคนไทย ได้แก่ 1) ครุบาเจ้าศรีวิชัย 2) ครุบาอภิชัย ขาวปี และ 3) ครุบาชัยยะวงศาพัฒนา

ปัจจุบันมีการรวมกลุ่มและจัดการฝึกอบรมโดยมีปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชน มีสตอรี่เรื่องราวที่มาของลายผ้าทอและวิถีชีวิตของคนในชุมชน พัฒนาสู่การสร้าง BRAND และ Packaging ในเรื่องของรายได้รายรับรายจ่าย ได้กรมสรรพากรเข้ามาให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับการเสียภาษีรายได้ ในกรณีที่มีการรวมกลุ่มจัดเป็นวิสาหกิจ รายได้ไม่เกิน 1,800,000 กลุ่มจะไม่ต้องเสียภาษี ขณะที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ มีส่วนช่วยในการจัดงบประมาณมาสนับสนุนในการฝึกอบรมด้านการส่งเสริมอาชีพ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เข้าร่วมร่วมโครงการงานวิจัย ขณะที่ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มวิสาหกิจผ้าย้อมดินถิ่นครุบาในปัจจุบัน ที่ยังไม่สามารถย้อมผ้าฝ้ายครั้งละมากๆ ทักษะฝีมือในการย้อมยังไม่ได้มาตรฐาน ไม่มีการแบ่งหน้าที่กันทำอย่างชัดเจน ไม่มีผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชน รูปแบบการแปรรูปยังไม่ได้มีการพัฒนา ยังขาดองค์ความรู้ในด้านความคิดสร้างสรรค์ ขาดบุคลากรที่ให้องค์ความรู้เรื่องนวัตกรรมและเทคโนโลยี แนวทางพัฒนาการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการพัฒนาเทคนิคการย้อมผ้าของชาวบ้านจากเดิมให้มีคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เกิดจากการรวมตัวกันหรือฟื้นฟูภูมิปัญญาผ้าย้อมดินถิ่นครุบา และได้ช่วยกันพัฒนาการย้อมอย่างปรานิต เพื่อใช้ในการถวายแด่พระพุทธรูป ใช้ในงานบำรุงพระพุทธศาสนาในงานพิธีกรรมต่างๆ ผลิตเป็น

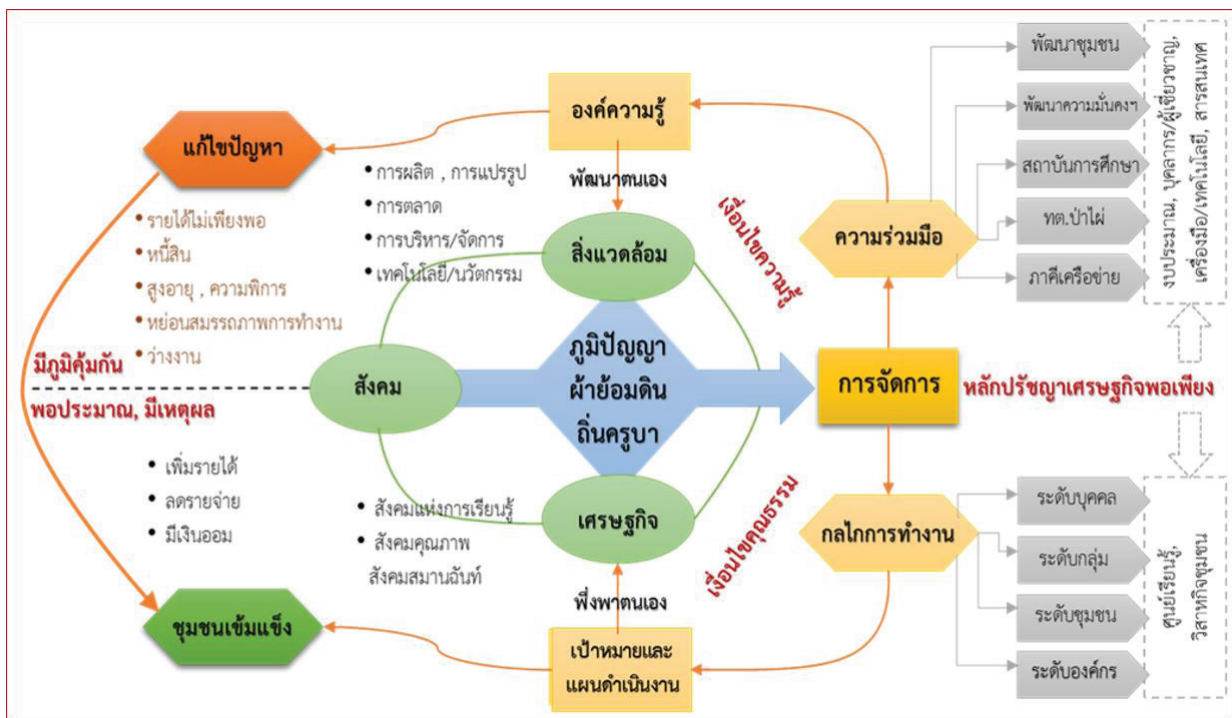
วัตถุมงคล ของฝากของที่ระลึกที่มีคุณค่าทางจิตใจ ที่จะเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ให้กับชุมชน หาความโดดเด่น และลักษณะพิเศษของผลิตภัณฑ์ ผ่านเรื่องราว สดอรรถวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ มีทั้ง วัฒนธรรมคนเมือง และวัฒนธรรมของชนเผ่า ที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนบ้านผาหนามได้อย่างกลมกลืน

ชุมชนได้บริหารจัดการทรัพยากรและวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างรู้ค่า มีการนำระบบบริหารจัดการมาใช้ มีสวัสดิการของสมาชิกกลุ่ม มีการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชน ให้เป็นสินค้า หรือการบริการ วิถีชีวิตที่ใช้ร่วมกันและรวมตัวกัน เพื่อสร้างผลประกอบการที่สามารถสร้างรายได้ เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง มีการจ้างงานในชุมชนให้ผลิตชิ้นงานให้กับกลุ่ม ทำให้สมาชิกกลุ่มมีงานทำมีรายได้เพิ่มจากเดิม ที่ได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว สมาชิกสามารถแก้ไขปัญหาด้านการเงินของตนเองได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ ในสภาพเศรษฐกิจที่ถดถอยในปัจจุบัน แนวทางหนึ่งที่มีประสิทธิภาพคือการใช้แผนกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการสร้างวินัยทางการเงิน จากการเพิ่มรายได้ ลดค่าใช้จ่าย และจัดการหนี้ให้มีระบบ ซึ่งจะช่วยให้แต่ละบุคคลมีภูมิคุ้มกันทางการเงินที่ดีขึ้น เมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น การควบคุมและจัดการค่าใช้จ่ายอย่างระมัดระวังเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางการเงิน นอกจากนี้ การปรับปรุงนิสัยทางการเงินที่รอบคอบ จะทำให้เกิดความคิดที่จะสร้างอนาคตทางการเงินของตนเองด้วยการออม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าย้อมดินถิ่นครุบาได้สร้างวัฒนธรรมการออม ปลุกฝังคุณค่าแห่งการมองการณ์ไกล วินัย และความรับผิดชอบ ให้แก่สมาชิกจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง

แนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอนาคต มีการวางแผนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (Planned And Structured Change) และกระบวนการที่เป็นระบบ (Systematic Process) มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนแน่นอน โดยให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการริเริ่ม มีการกำหนดปัญหาและความต้องการ เลือกวิธีการและการวางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินการปฏิบัติงาน วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค รวมกันรับผิดชอบ โดยมีหน่วยงานของรัฐเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนข้อมูล และสร้างโอกาสให้กับกลุ่ม และมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชน

ข้อค้นพบจากการสังเคราะห์องค์ความรู้

จากการศึกษาพัฒนาการทำผ้าย้อมดินถิ่นครุบาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการพัฒนาเทคนิคการย้อมผ้าของชาวบ้านจากเดิมให้มีคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้ค้นพบรูปแบบ และแนวทางการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและนวัตกรรม การแปรรูปผ้าย้อมดินถิ่นครุบาที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืน สามารถแสดงได้ดังรูปต่อไปนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาผ้าย้อมดินถิ่นครุบาสู่เศรษฐกิจชุมชนบ้านผาหมาม ตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน สามารถอธิบายได้ดังนี้

จากภาพที่ 1 การนำหลักการสร้างความยั่งยืนโดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดความเป็นอยู่ที่ดีโดยรวมของบุคคลและชุมชน มาเป็นตัวกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการร่วมกัน ด้วยการตระหนักถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกันของปัจจัยเหล่านี้ และการใช้กลยุทธ์ที่สร้างความสมดุลระหว่างคุณค่าทางสังคม การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงสามารถสร้างอนาคตที่ยั่งยืนและเท่าเทียมกันมากขึ้น ทั้งนี้การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าย้อมดินถิ่นครุบาให้ได้ผลในการเติบโตอย่างยั่งยืน ได้ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการจัดการ ดังนี้

1. **ความร่วมมือ** ภายใต้เงื่อนไขความรู้ของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการมุ่งพัฒนาชุดความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่เดิมจากภูมิปัญญาของชุมชน เสริมด้วยองค์ความรู้ใหม่ผ่านการศึกษามาจัดให้เป็นระบบ ด้วยหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้ 1.1) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลี้ 1.2) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 1.3) สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 1.4) เทศบาลตำบลป่าไผ่ 1.5) ภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย ศูนย์หัตถกรรมบ้านงานฝีมือบ้านผาหมาม วัดพระพุทธรูปผาหมาม ชุมชนบ้านผาหมาม หมู่ที่ 9 ตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ห้างแจ่มฟ้าซอปปิงมอลล์ บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) SCG ชมรมผู้พิการเทศบาลตำบลป่าไผ่ ชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลป่าไผ่ ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ข้างต้นเป็นผู้ส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจผ้าย้อมดินถิ่นครุบา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้โดยได้สนับสนุนทรัพยากรในการจัดการทั้งด้านงบประมาณในการจัดฝึกอบรม การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินงานของกลุ่ม ด้านบุคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญในการบรรยาย ฝึกสอน แนะนำ และเสนอแนะแนวทางการจัดการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้านเครื่องมือและเทคโนโลยีในการลดต้นทุน ลดเวลาในการผลิต รวมถึงการคิดและสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการผลิต การตลาด การแปรรูป และ ด้านสารสนเทศในการสนับสนุนด้านข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาภูมิปัญญาให้ก้าวไปในทิศทางที่ถูกต้อง

การได้มาซึ่งองค์ความรู้ในแต่ละชุดความรู้ยังถือเป็นหลักความรับผิดชอบของสมาชิกกลุ่มที่จะต้องคำนึงสภาพแวดล้อมของชุมชน ทั้งด้านกายภาพ ด้านความเป็นอยู่ และแม้กระทั่งความมั่นคงของชุมชน บนพื้นฐานการมีความรับผิดชอบต่อสังคมและเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ทำให้เกิดปัญหามลพิษในแหล่งน้ำ ดิน อากาศ ฯลฯ และมีส่วนร่วมกับชุมชนในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ชุดความรู้ต่างๆ ยังเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคมบนหลักการสร้างภูมิคุ้มกันของเศรษฐกิจพอเพียง ที่สภาพปัญหาเกิดจากรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในแต่ละวัน จึงต้องทำให้ภูมียั่งยืนจนเกิดปัญหาหนี้สินทั้งในและนอกระบบ ปัญหาการเข้าสู่สังคมสูงวัยที่ทำให้จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัญหาความพิการ ปัญหาการหย่อนสมรรถภาพในการทำงาน รวมถึงปัญหาการว่างงาน ซึ่งล้วนแต่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งสิ้น ขณะที่ ชุมชนได้จัดการทรัพยากรและวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างรู้ค่า มีการนำระบบบริหารจัดการมาใช้ มีเป็นความผูกพันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่ใช้ร่วมกันและรวมตัวกันเพื่อสร้างผลประโยชน์ที่สามารถสร้างรายได้ จากการพัฒนาดินเอง

2. กลไกการทำงาน ภายใต้เงื่อนไขคุณธรรมของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการมุ่งสัมฤทธิ์ผลด้วยการนำแนวคิดและทฤษฎีทางการบริหารและการจัดการมาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนกลุ่มวิสาหกิจผ้าฝ้ายอมดินถิ่นครุบา ซึ่งกลไกการทำงานนี้จะนำไปสู่เป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่นำไปสู่การพึ่งพาตนเอง อันส่งผลต่อการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีความซื่อสัตย์ของสมาชิกกลุ่ม และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกส่วน และแผนการดำเนินงานที่ได้มาจะเป็นบทเรียนที่สำคัญของวิสาหกิจผ้าฝ้ายอมดินถิ่นครุบาจนกลายเป็นต้นแบบและสามารถพัฒนาให้เป็นศูนย์เรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ

การจัดการที่พิจารณาถึงกลไกการทำงานนี้ยังเป็นเส้นทางที่ก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งบนหลักความพอประมาณและความมีเหตุผล ซึ่งหมายถึง การรู้จักคิดอย่างมีสติเพื่อการมีรายได้เพิ่มขึ้น และสามารถลดภาระหนี้สินลงได้ด้วยการนำรายได้ที่ได้รับไปทยอยชำระหนี้ ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่เป็นภาระต่อครอบครัว มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีการแบ่งจ่ายเงินลงทุน เงินออม และค่าใช้จ่ายต่างๆ อย่างชัดเจน ศึกษาการหาข้อมูลอยู่เสมอๆ ให้ความสำคัญกับส่วนรวม คำนึงถึงใจเขาใจเรา สมาชิกอยู่ได้กลุ่มอยู่ได้และยึดข้อตกลงที่ทำไว้ร่วมกัน และในท้ายที่สุดคือการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เน้นไปที่การเติบโตของบุคคลผ่านโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง บุคคลในสังคมแห่งการเรียนรู้ได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งช่วยให้มีการพัฒนาและพัฒนาตนเองและยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมโดยรวมด้วยการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ สังคมการเรียนรู้ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและความท้าทายที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง สังคมคุณภาพที่ส่งเสริมความเป็นเลิศในด้านการศึกษาดูแลสุขภาพ มุ่งสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจที่สร้างผลิตภัณฑ์ทางการตลาด มีการกำหนดและรักษามาตรฐานระดับสูง ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม รวมถึงการให้ความสำคัญกับการปรับปรุงและใช้นวัตกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในตลาด และสังคมสมานฉันท์ ที่สมาชิกของสังคมที่มีความสามัคคีทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีและความก้าวหน้าผ่านการทำงานร่วมกัน ความรู้สึกถึงความสามัคคีและจุดประสงค์ร่วมกันนี้ช่วยเสริมสร้างความผูกพันทางสังคมและก่อให้เกิดความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองโดยรวมของสังคม

ในท้ายที่สุดการจัดการกับความเหลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียมกันทางสังคมภายใต้การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าฝ้ายอมดินถิ่นครุบา สู่เศรษฐกิจชุมชนบ้านผาหนาม ตำบลป่าไผ่ อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน จะเป็นการส่งเสริมความคิดที่แบ่งแยกด้วยการจ้างงานและการสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับทุกคน โดยไม่คำนึงถึงภูมิหลัง ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างชนชั้นทางสังคมที่แตกต่างกัน และสร้างสังคมที่เข้มแข็งมากขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่า ยังไม่สามารถย้อมผ้าฝ้ายครั้งละมากๆ หรือหลายเมตร มีผู้เชี่ยวชาญในการย้อมในกลุ่มไม่เพียงพอต่อการผลิต ทักษะฝีมือในการย้อมยังไม่ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับ ภูมิรินทร์ แสนเจริญสุข และ ภัทรธิดา ผลงาม (2562) ที่ศึกษาเรื่อง การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอในกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านกุดดู่ จังหวัดหนองบัวลำภู ที่ผลการวิจัยพบปัญหาด้านกระบวนการผลิตของกลุ่ม เนื่องจากการผลิตผ้าทอของกลุ่มไม่มีคุณภาพและไม่มีมาตรฐานเท่าที่ควร อันเกิดจากปัญหาในเรื่องของวัตถุดิบที่ใช้ผลิตอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต ทักษะการผลิตของสมาชิกกลุ่ม ขณะที่การไม่มีผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชน รูปแบบการแปรรูปยังไม่ได้รับการพัฒนา ยังขาดองค์ความรู้ในด้านความคิดสร้างสรรค์ ไม่มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ไม่มีสินค้าโดดเด่น ยังขาดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เปิดเป็นร้านค้าชุมชน เล็กๆ ยังไม่เป็นที่รู้จัก สอดคล้องกับบุริดา วิปชา และอนุชา แพ่งเกสร (2565) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือโดยการมีส่วนร่วมของผู้ผลิต นักออกแบบ ผู้จัดจำหน่าย และผู้บริโภค จังหวัดมุกดาหาร ที่ผลการวิจัยระบุว่า ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนา คือ 1) ผู้ซื้อส่วนใหญ่มองว่าผู้ผลิตยังขาดความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบ ซึ่งจากการสังเกตตลาดและรูปแบบของการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่นำออกมาจำหน่าย ผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่ายยังไม่สามารถดึงดูดซึ่งเป็นความแตกต่างและมีเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดออกมาได้อย่างชัดเจน 2) ผู้ผลิตและผู้จัดจำหน่ายสินค้าส่วนใหญ่เป็นบุคคลเดียวกัน ซึ่งจะทำให้ผู้ผลิตซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการผลิตต้องมาดำเนินการด้านการตลาดด้วยตนเอง เป็นการทำงานในสิ่งที่ตนเองไม่ถนัด และ ยังมีส่วนทำให้เสียเวลาในการผลิตสินค้า อย่างไรก็ตามอีกประการหนึ่ง ผู้ซื้อคิดว่าราคาที่ผู้ผลิตมาจำหน่ายสินค้าเองจะทำให้รับรู้ถึงความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างแท้จริงเพราะได้พูดคุยกับผู้ซื้อสินค้าโดยตรง ซึ่งจะทำให้สามารถผลิตสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ดีกว่า และ 3) ผู้ผลิตควรมีตลาดใหม่ๆ และมีการผสมผสานระหว่างลายเก่าที่ควรอนุรักษ์ไว้และลายสมัยใหม่เพื่อปรับให้เข้ากับยุคสมัย และความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้บริโภค

ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีการทำตลาดออนไลน์ ไม่มีตลาดเชื่อมโยงเครือข่าย ไม่มีตลาดรองรับสินค้า ขาดการประชาสัมพันธ์ ยังไม่มีสื่อหรือกลุ่มลูกค้าที่สนใจสั่งซื้อสินค้าของกลุ่ม สอดคล้องกับ วรวิธ ลีลานภาคคีติ, รุจิกาญจน์ สานนท์ และสุภัทริภา ชันทจร (2563) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพทางการตลาดออนไลน์สำหรับวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอในอำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา ที่ผลการวิจัยระบุว่า การทำการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าของกลุ่มยังคงทำแบบดั้งเดิมผ่านช่องทางปกติขายตามแหล่งที่ทางราชการเชิญชวน ลูกค้าประจำทั้งเป็นลูกค้าเป็นรายบุคคลและเป็นพ่อค้าส่งที่มารับจากกลุ่มไปขายที่ละมากๆ จึงเป็นการตลาดแบบเฉพาะเจาะจงกลุ่มลูกค้ากลุ่มเดิม และมีการทำการตลาดแบบปากต่อปากผ่านการแนะนำจากลูกค้าเก่าเท่านั้น ไม่ได้ทำการตลาดบนสังคมออนไลน์เนื่องจากไม่ถนัด และยังไม่เข้าใจวิธีการ ขณะที่ผลวิจัยพบว่า ขาดเงินกองทุนหมุนเวียนในการบริหารจัดการกลุ่ม ขาดแรงงานที่มีทักษะความรู้ในด้านการย้อม การแปรรูปในชุมชน ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตที่จะช่วยในการต่อยอด ยังไม่มีสถานที่ที่เหมาะสมกับการผลิตหรือการทำกิจกรรมของกลุ่ม ขาดบุคลากรที่ให้องค์ความรู้เรื่องนวัตกรรมและเทคโนโลยี ไม่มีการมอบหมายหรือแบ่งหน้าที่กันทำ ยังขาดการบริหารจัดการกลุ่มที่ยังไม่ชัดเจน

ผลการวิจัยที่พบว่า ชุมชนได้บริหารจัดการทรัพยากรและวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างรู้ค่า มีการนำระบบบริหารจัดการมาใช้ มีความผูกพันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่ใช้ร่วมกันและรวมตัวกันเพื่อสร้างผลประกอบการ ที่สามารถสร้างรายได้ เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง มีการจ้างงานในชุมชนให้ผลิตชิ้นงานให้กับกลุ่ม ทำให้สมาชิกกลุ่มมีงานทำมีรายได้เพิ่มจากเดิม มุ่งเน้นในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสมาชิกกลุ่มมีการปลูกผัก เพื่อเป็นอาหารกลางวัน กินผักพืชตามฤดูกาล ใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการลดค่าใช้จ่ายได้ มีความรู้ด้านการเงินและการบัญชีเพื่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่เป็นหลักในการสร้างวินัยทางการเงิน และใช้ความรู้ทางการเงินบัญชีในการวางแผนการผลิต และการตลาด ตลอดจนการบริหารจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายของวิสาหกิจ

ชุมชน เพื่อพัฒนาวิสาหกิจให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาภายใต้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ให้มีความระมัดระวัง ดำรงชีวิตบนพื้นฐานคุณธรรมที่จะทำให้กลุ่มและชุมชนเป็นที่เชื่อถือ ยอมรับ และเกื้อกูลซึ่งกัน และกันอย่างเท่าเทียม สอดคล้องกับ เกศสุตา โภคานิษฐ์ (2562) ที่ศึกษาเรื่อง การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดชัยภูมิ ที่ผลการวิจัยระบุว่า 1) การจัดการด้านบุคลากร การรวมกลุ่มเริ่มจากสมาชิกที่มีลักษณะแนวคิดเหมือนกันแล้วจึงมีการรับสมัครสมาชิกเพิ่มแบบค่อยเป็นค่อยไป ภายในกลุ่มมีการแบ่งความรับผิดชอบตามความเหมาะสมแต่ละบุคคล มีการถ่ายทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการผลิตสินค้าเพื่อให้สมาชิกสามารถปฏิบัติงานแทนกันได้ พร้อมทั้งจัดให้มีสวัสดิการแก่สมาชิก และสนับสนุนให้เข้ารับการฝึกอบรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจต่อกัน คำนึงถึงสมาชิกอยู่ได้กลุ่มอยู่ได้ เสียสละ ไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน คำนึงถึงหลักคุณธรรมในการจ่ายค่าตอบแทนแก่สมาชิก 2) การจัดการด้านการเงิน เน้นความประหยัด คัดค้าน ไม่ก่อหนี้เพิ่ม การลงทุนมีความสมเหตุสมผล มีความพอเพียง พอประมาณตามศักยภาพของตน และจะต้องให้ความระมัดระวัง รอบคอบ และมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีแบ่งจ่ายเงินลงทุน เงินออม และค่าใช้จ่ายต่างๆ อย่างชัดเจน ศึกษา การหาข้อมูลอยู่เสมอๆ ให้ความสำคัญกับส่วนรวม คำนึงถึงใจเขาใจเรา สมาชิกอยู่ได้กลุ่มอยู่ได้และยึดข้อตกลงที่ทำไว้ร่วมกัน ไม่โลภ และไม่หวังกำไรจนเกินไป 3) การจัดการด้านวัสดุ อุปกรณ์ เน้นการใช้วัตถุดิบในการผลิตภายในกลุ่ม และอาศัยแรงงานของสมาชิกกลุ่มเป็นหลัก ผลิตสินค้าตามการสั่งซื้อ หมั่นศึกษาหาข้อมูลอย่างละเอียดจากสื่อต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจในการซื้อวัสดุ อุปกรณ์ หรือวัตถุดิบการผลิตโดยเน้นความประหยัด คัดค้าน และ 4) ด้านการจัดการ ดำเนินกิจกรรมกลุ่มตามศักยภาพของตน ไม่เกินกำลัง ไม่สุดโต่ง การวางแผนไม่เพ้อฝันเกินจริง เน้นความประหยัด คัดค้าน มีการสร้างความเข้าใจระหว่างกันภายในกลุ่ม และการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก เพื่อการเรียนรู้และสร้างพันธมิตร

ผลการวิจัยที่พบว่า แนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอนาคต มีการวางแผนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (Planned And Structured Change) และกระบวนการที่เป็นระบบ (Systematic Process) มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนแน่นอน โดยให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน สอดคล้องกับ ขนิกานต์ อินทรเพือก, ประเพศ ไกรจันทร์ และ ทวีศักดิ์ รูปสิงห์ (2564) ที่ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน ที่ผลการวิจัยระบุว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด คือ การสร้างคุณภาพผลิตภัณฑ์ การมีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และจริยธรรม การผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ ให้มีความหลากหลาย การปรับปรุงคุณภาพของสินค้า และผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย 1) ความเชี่ยวชาญในการบริหารงาน 2) การสร้างนวัตกรรมในกระบวนการผลิต 3) การผลิตสินค้า และผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย 4) การปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง 5) การสร้างตราสินค้าเพื่อการจดจำ การดำเนินการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน คือ ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) การมีวิสัยทัศน์ในการบริหารองค์กรของผู้นำ 2) การมีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และจริยธรรม 3) การสร้างคุณภาพผลิตภัณฑ์ 4) การบริหารจัดการสมาชิกกลุ่ม 5) การพัฒนาบุคลากร และ 6) การบริหารการตลาด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพัฒนาการทำผ้าย้อมดินถิ่นครุบา การมีส่วนร่วมของสมาชิก และการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ลดหนี้สิน ที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชน จะเห็นได้ว่ามีองค์ประกอบหลายอย่างที่มีความสำคัญและส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะ 3 ระดับ ได้แก่

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ควรให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการขับเคลื่อนในรูปแบบต่างๆ เช่น ด้านคำแนะนำปรึกษา ด้านงบประมาณ ด้าน

การฝึกอบรม เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการพัฒนา และขับเคลื่อนกิจการของกลุ่มได้อย่างต่อเนื่อง

1.2 เทศบาลตำบลป่าไผ่ ต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน สร้างและส่งเสริมให้เป็นศูนย์เรียนรู้ โดยกำหนดเป็นนโยบายและแผนงานประจำปี เพื่อสร้างความเข้มแข็งและต่อยอดไปในทุกพื้นที่ของตำบล

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 วิสาหกิจชุมชนผ้าย้อมดินถิ่นครูบาจะสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน จำเป็นจะต้องพิจารณาด้านการพัฒนาบุคลากรที่เป็นสมาชิกในกลุ่มให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 วิสาหกิจชุมชนสามารถนำข้อค้นพบนี้โดยเฉพาะการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มเพื่อให้การจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เข้มแข็ง ยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนแบบบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการวิสาหกิจชุมชนทั้งการดำเนินงานของตนเองและการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจอื่น

เอกสารอ้างอิง

- เกศสุตา โภคานิตย์. (2562). การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 9(1): 50-56.
- ชนนิกานต์ อินทรเผือก, ประเพศ ไกรจันทร์ และทวีศักดิ์ รูปสิงห์. (2564). รูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน. วารสารวิชาการครูอุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 12(2), 46-56.
- ปฐิตา วิปชา และอนุชา พ่วงเกสร. (2565). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือโดยการมีส่วนร่วมของผู้ผลิต นักออกแบบ ผู้จัดการจำหน่าย และผู้บริโภค จังหวัดมุกดาหาร. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 13 วันที่ 12 พฤษภาคม 2565 ณ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา น. 2836-2849.
- ภูมินทร์ แสนเจริญสุข และ ภัทรธิดา ผลงาม. (2562). การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอในกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านกุดตุ้ม จังหวัดหนองบัวลำภู. สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 25(1): 187-202.
- วรวิธ ลีลานาศักดิ์, รุจิภาญจน์ สานนท์ และ สุภัทริภา ชันทจร. (2563). การพัฒนาศักยภาพทางการตลาดออนไลน์สำหรับวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอในอำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชื่น, 2(3): 40-56.